

ALBERTS BUDŽE, DAŽŪS TEIKUMŪS

Preiļu dūmes deputāti 24. septembrī pieņēma lēmumu apbedījumu vītu tryukuma dēļ paplašināt piļsātas kopsātu, tam katōļu draudze atvēlēja trejs hektarus zemes nu sova īpašuma pi tagadējīm kopim. Šei byus vysu konfeseju ticeīgūs kopu vīta, paplašinōšonas dorbi sōkušīs.

Rēzēknes Sōpu Dīvmōtes bazneicā atsōkuse dorbu svātdīnēs skūla, nūdarbeibas sōcas puļkstiņ 10.00 sastdīnōs un 11.30 svātdīnōs, klau-seitōjus īpazeistynoj ar svareīgōkom ticeibas patiseibom, sagatavoj grāksyudzei, pyrmajai Svātājai Komunijai latvišu, pūļu un krīvu volūdā. Nūdarbeibu vīta —

Atbreivōšonas alejā 85. ūtrajā stōvā. Aicynōti un meili gaideiti gon bērni, gon piāgušī.

26. septembrī Tilžā sasatkyōs vīteji un cytur Latvejā dzeivōjūšī nacionali patriotiski nūskaņōti cylvāki, kuri nasamitejōs ryupeitēs par nacionalūs partizanu pīmiņas saglobōšonu, vēsturiskōs patiseibas atjaunōšonu. Tilžas pogosta Ākuču pūra molā un Lelgreivas mežā — nacionalūs partizanu ceīņu un apglobōšonas vītōs — īsvēiteis nu atmūdas laikim vysim labi zynomōs pīmiņas zeimes — Bolti krysti.

Pīmiņas pasōkums sōcēs Tilžas katōļu bazneicā, turpynōjōs pi Boltajīm krystim un nūsaslēdze vydusskūlā. Dīvkolpōjumā, kuru vadēja prāvests A. Budže, pīsadalejōs Bolvu rajona priķsādātōjs A. Kazinovskis, nacionalūs partizanu

apvīneibas vaļdes priķsādātōjs Ojārs Stepans. Latvejas aizsorgu organizacejas komanders Jōns Rība, Saeimas deputats Pīters Tabūns, apvīneibas »Tāvzemei un Breiveibai« generalsekretare Palmira Lāce un cyti. Bazneicā, kur beja nūvītōts simbolisks zōrks, apklotōs ar Latvejas karģigu kai pīmiņa tīm, kuru tūlaik aproka bez zōrkim un dīvvōrdim, stōvēja Tilžas vydusskūlas jaunsorgu gūdasardze.

3. oktobrī Tylžas prāvests A. Budže īsvēteja Škilbānu pogosta Upeites pamatskūlas mōceibu klasi, kurā ticeibas mōceību apgyust 30 skūlāni — puse vu vysim, kas te vuicōs. Klasē ireikōts oltors, kur prāvests icerējis reizi mēnesi celebrēt svāti Misi, te bez skūlānim varātu pīsadaleit ari vacōku godu gōjumu ļaudis nu Upeites, kuri leidz Škilbānu bazneicai 6 kilometru attōlumā navar nūkliut.

AGRONOMS, FELETONISTS, BIBLIOTEKARS

Tai kulturas kalendārūs skūpūs vōrdūs raksturoj Bonifaciju Brišku, pībylstūt, ka jys bejis ari sabīdrisks darbiniks, vēstures pētniks. Bonifacijš Briška dzimis 1902. goda 30. oktobrī Varakļōnu pogosta Kozsalīšūs kai Jōņa un Lucijas piktō un priķspādejō atvase. Vuicēšonūs uzsoce pi sovas mōtes sešu godu vacumā, kura, kūdaļu sprāsdama, dālam rōdēja, kai burtōt pōtoru grōmotā. Itū jys natyka atmetis vysu myužu, ari 20, 40 un 60 godu vacumā jū varēja satikt mōceibu īstōdēs kai imatrikulātu studentu. Mōtes mōcei-

JŪLIJS TRŪPS VĒĻ 10 TYUKSTŪŠAS

Nūbeigums 2. lpp.

voi obeļu brīduma laikā, par speiti trokajam dzeives skrējiņam sajustu kolega vōrdū un pēcvōrdū, tys ir, sanōktu Latgolas literatu tautas akademeja. Kamer vėl ir laseitpratēji, kamer vėl poši rokstūši latgali nav izncynōjūši sovu rokstu volūdu. Smikli caur osorom — latgaļu volūdu naspēja izncynōt godsymtu ilgō ikarōtōju vadarbeiba, tagad tū breivajā Latvejā izdareis poši rokstūši latgali?

Ar šōsdinas eksperimentim latgaļu rokstu volūdas ortografeja naaprēkino mi sasamozynōt tōs laseitōju skaits, kurs jau tai nabeja lels. Pyrmkōrt, byutu jōmeklej metodes, kas palelynōtu latgaļu laseitpratēju pulku, navys taidus ar skumejgu sirdi par šōs volūdas nōkūtni aizraideitu vīpsaulē. Optimisms dzeivē nav škirams nu humora. Pīmārs nu dzeives. »Latgolas Laika« 1997. goda 19. februara 4. loppusē Linda Kilevica stōsta, kai jaunī autori Oskars Seiksts Rēzēkne un Valentins Lukaševičs (Daugavpiļš) sevi reprezentē Rakstniku savineibā. Rokstā »Latgalīšu literatura ikarōj Reigu« losom, kai jūs obu romans »Valerjana dzeive i redzīni« asūt pyrmais latgalīšu volūdā uzraksteitais modernais romans. Gūds autorim un žurnalistim, ka popularizej sasnāgumus — modernu volūdu latgalīšu volūdā, navys dialektā, un tik nūzeimeigu faktu, ka tys nūticis »diskuseju veidā« A. Upeiša kabinetā, bet par »volūdas jautōjumim vyspōr«. Tik labi, kai žurnaliste, lai ari naujūšī, tūmār atsacerējuse, ka rakstnikāim volūda ir golvonais cinas lauks. Jei nūnōk pi atziņas, ka »romans drūši vin varātu īklyut Gīnesa rekordū grōmotā kai literars dorbs, kuru vysgryuškōk bejis izlaseit«.

Tyojās novembris, laiks kod pēc atticeīgūs vaļsts dinastu pagēriņa vysim Latvejas piļšōnim byutu jōstaigōj ar jaunajom pasem. Voi tys tai byus ari Rēzēknē un rajonā? Piļšōneibas un imigracejas departamenta nūdaļā gyutō informaceja dimžāl vēstey par kū cytu. Pyrmkōrt, rinda uz jaunō parauga piļšōnu pasem jau aizastipuse leidz 20. novembram, ūtrkōrt, pases vėl jōapmaina pavysam 10 tyukstūšom piļsātas un rajona īdzejvōtōjim. Kaidi var byut sacynōjumi, var voi nā departaments leidz novembram apkolpōt vysus cylvāka golvonō dokumenta teiktōtōjus? Storp cytu, situaceja īpaši spūža nav ari Latvejā kūpmā. Voi nu vaļsts tagad īzadzeivōs lēlā naudeņā, ikasejūt sūdu nu tīm, kuri nūkavējūši vysu apmaiņas terminus? Rēzēknes PīD priķšneica Vera Miceviča pastōstēja, ka tūmār sadarbeiba ar Reigu teik dareits vys, lai daudzom tyukstūšom piļšōnu pōrliku nasaryugytynōtu jaunōs pases sajmōšonas breidi reali laikam klyuštū ari pagarinōjuma termini. Varbyut pateišam atjaunōtōs pases kai Latgolā, tai ari vyspōr Latvejā beidzūt vysus īpašnikus atrass uz godu mejas slikšņa. Laiskajim, kuri myužeiģi parodušū ar nūvālōjumu īzpiļdeit vaļsts dinastu aicynōjumus un lāmumus, beidzūt tūmār jōsasasporōj, bet nabadzeigim vėl plōnōks jōgrījī maizes riciņš, voi ari jōisadzeivoj porōdā... Soka, Eirosavīneibā tei pase naasūt tik lels un svāts papeirs, Latveja sūdī, dimžāl ir taida, ka pat jōs nūmaiņa prosa jo na gluži uperus, tod napatikšōnas gon.

PĪTERS GLEIZDĀNS

ŠKILBĀNU DZEJAS SVĀTKI

Bolvu rajona kulturas dzeivesrite sovā redzējumā ar vitalu dzejniku un rusejgu, sabīdreibā pazeistamu darbiniku daugavpilītes Annas Rancānes, reizdīnīka Viktora Avotīņa, balveniņu Ontona un Imanta Slyšānu sasarūsynōšonu Dzejas dīnu '97 kontekstā te īdybynōja poezejys svātkus. Tei beja kai pogosta kulturas goda nūslāgums. Latvejas kulturapritē balveniši metropoles īdzejvōtōjus prūt pōrsteigt ar spyļgtim breižim. Pīmāram, oktobra sōkumā Jolanta un Valdis Dundeniķi Reigā demonstrēja ZīmeLatgolas sovdbēģijō keramikū.

Latgaļu dzeives ziņa un tradicejas, myusdinu dzeijas koncepejas izpratne taipat mārojama godu tyukstūšōs, šūdinas dzeja kai tautas gora montōjums īit lauku cylvāka — jaun-saiminika dzeives īzziņā, pylvneidojās, ari kodej dzeives nūrišu dīļumus vaļsts pīrubežā. Racionalēs dzeives sintezejūšajā modelī meklejūt jaunus orientūrus Bolvu pusē, kura nu senim laikim slovana ar latgaļu eksotiskom sadzeives normom, rudiņa mirā tiktis beja svēteigi gon dzejnikim pošim, gon jūs poezejys ceineitōjim nu obeļu (na reņu) ādōjim.

Nūbrūžōtō dzejisikō situaceja nūvoda presē ar nedēļas avizes »Zemturs« īznōkšonu sōc nūsastabilizēt ar izjyutu

dažaideibu, tei vairs nav garamgōjeja ocu uzmetiņš lauku kulturas situacejai. Laukūs jei izskaņ sovaižōk nakai syurajā piļsātvidē, kur eksistēnces problemu izkausāta dzeja asimilejas aizmērsteibas plauktūs, jo nasaceņš atbīdēt uz laikmata uzstōdeitim vaicōjumim. Jo dzejniķis runoj tū pošu, kū dzērd vysapleik, tod aizvīn gryuškō ir saprast, kōdēj jys roksta?

Latvejas radio čakli ļaudis, runōjūt par sevi, raidējauma veidōtōjim, mādz nūpalnus daleit — pīmiņ pat šoferi, kas jūs vedis, saules krōsu, asfalta vērsmas spīgeleišonūs un tai tōļōk. Pisokūt dzismi, labi, ka atsaceris komponistu, bet tōs vōrdim ir ari autors... Voi tōpēc jaunī dzejnīki Reigā septembrī reikōja akceju, veidōjūt par sevi stendu muzeja zālēs, uzskotūt par pīnōkumu pasaceit pōrs vōrdū tehnokratejas pasaulei, par sovu kosmopolitiskū vēļmi. Ji namōk īzdmōt mīgu voi citronsōkōbi, bet aicynōj tūs, kuri vėl nav nūkavējūši dzeivi... Un tūmār, kū jī vēļējōs mūdynt Centraltērga gaļas paviljōnā? Voi cyldynōtō tērga salona cylvākā vėl saredzēt naizdylušas dvēseles rubežās? Varbyut mōkslas atklōsmei jōpīvinōj tērga produkta mīsas un ašņa smōrds, īzolkušo bažu voi lykuma napatyka? Reitdīnas progresa prognozes principūs īzkūptas gaumes pretinīki byus vīnmār.

Daudzsulūši izskaņ fakti, kai Latgolas piļsātu Rēzēknes, Ludzas un cytu pašvaļdeibu deputati, Latgolas Demokratiskōs partejas vaļdes priķsādātōjs V. Lauskis, akceju sabīdreibas »Ventspiļš nafta« prezidents J. Blaževiča kungs sōkuši finansiali atbaļsteit nūvoda rodūšōs īnteligēnces pōrstōvu saraksteitūs grōmotu īzdmōšonu. Bet pretunā ar tū ir apkōrtējōs dzeives pelēceiba un laikabīdrū vīnāldeiba, un tū nōcis na vīnam vīn rokstūšam autoram, strōdōjūt aktivu rodūšū dorbu, īrubežōt daudzas cytas vajadzēibas, īzbaudeit uz sovas ođas. Lai augšī stōvūšu vaļsts strukturū seifus ģiļ nūlykumi un statuti, kuri aplicynoj naskaitamas navaļstiskas organizacejas ar Latgolas vōrdū, nateik pamaneitš jūs pozitīvō dorba rezultats. Šaidā »saticēbā, sakriteibā un pōrlicēbā« liki vaicōt, voi tys ir najaušēiba, voi atsasaceišonūs nu latgaliskōs mentalitates, voi tōs atbaidešonas process. Pī šōs temas sovā nedēļas pusstundā varātu pasakavēt radio »Breivō Eiropa«, »Latgolas Bols« osprōteigi žurnalisti.

Gaidūt Latgolas literatu panōkumus, mīra nalik dūma — Latvejas Kulturas fonda (voi cytu minoritašu kulturas finansēšonas strukturōs) atbaļsteitajūs sarakstūs pīnōceigu vītu un pozitīvu vērtējumu atrostu projektš »Myusdinu Latgolas originalliteraturās Upeites obeļdōržā meistardarbeibas«, tō finansialias nūdrūšīnōjumš.

Renesanses laikmetā mōkslinīki sanōce diskutēt kūka paānā, runōt par profesionalim jautōjumim — tai rodōs Venecejas akademeja, rodūši rokstūšī Latgolas dzejnīki un prozaiki varātu puļcēitūs Upeites obeļdōržā zīdešonas

Iīga draudzeiba vīnōja O. Skryndas meitas Leokadejas giminī Vinīpegā ar Celīnu Igoļņiecu nu Rēzēknes Mōkslas koledžas un jōs giminī. Trešajā loppusē losit P. Gleizdāna atvodu vōrdus C. Igoļņieci.

Attālā: Leokadeja ar veiru Ontonu jōs dzeives 80 godu jubilejā.

A. BUDŽE, PRĀVESTS

MYRUŠŪS PĪMIŅAS DĪNA

2. novembrī myusu dūmas un sirdis steidzās uz pasaulā kopsātom, kurōs pīsapylida Svātūs Rokstu vōrdi: »Nu zemes tu esi jīmts un par zemī pōrsavērsis!« Kotra kopsāta īr šūs namaļdeīgūs Dīva vōrdū aplicynōtōja. Kai tōs, kurōs atsadusēs pāvestī, veiskupī, vaļdīnīki un keizari, tai tōs, kurōs lyudzamēs par sovīm tyvinīkim — vacōkim, brōļim, mōsom, draugim, lobdarim un ari īnaidnikim. Vysas šōs kopsātas īr tautas lapnumš, un uz vysom tyvom un tōlom — šudiņ aizasnādz myusu sirsneigō lyugšona: »Myužeiģū mīru dūdi jīm, Kungs, un myužeiģa gaisma lai atspeid vīnim!«

Mīrs un myužeiģō gaisma īr dzeivūs cereiba, ti īr dzeives īzteikams, kurus īr skōruse nōve (pāvests Jōns Pōvuls II). Šōs divas novembra dīnas — Vysu svātūs un Dvēseļu dīna — myusūs īzsauc dīļas pōrdūmas par dzeivi un nōvi, par tū, kas byus pēc nōves. Myusu dzeivi var saleidzīnōt ar dzejas pavedīni. Vīni uzskota, kai jam pōrtryukstūt, vys īzabeidz, cyti, kai tymā breidī sōc nu jauna vērtiņš myužeiģōs dzeives pavediņš.

Divas pyrmōs novembra dīnas, lai drymas un napateikamas, kod dažreiz jytama jau ari zimas soltō elpa, myusu ceļus tyvynoj kopsātai. Kod apsastōjamēs pi myrušūs atdusas vītōm, zynomom un nazynomom, pīmīnēsīm vōrdus nu Gudreibas grōmotas: »Dīvs, es vysur radzu Tovu namērsteibas pīskōrīni«. Mes lyudzomēs ar

vōrdim: »Es tycu uz vīnu Dīvu...« Ar jīm sōcās myusu ticeibas aplicynōjums, apostolu ticeibas simbols, kas nūsaslādā ar vōrdim: »Es tycu misas augšanceļšōnai un myužeiģai dzeivei«.

Kod pabyusim myrušūs atdusas vītōs, lai myusu ocu priķā īr šī pyrmi nā pādeji vōrdi!

Kopsāta īr vīta, kur mes, dzeivi, sasateikam ar myužēibu. Nav svareigi, voi šei vīta vaca voi jauna, voi lelu kūku īskauta ar dōrgim pīmīneklim un krystim, bet īr svareigi, ka te vīnlaicēigi asom pagōtnes un nōkūtnes priķā.

Reiz vysī nūmēsīm, tō gribim voi nā, voi tys myusim pateik, voi nā, voi asom ticeigi, voi nā. Myusu gora ocu priķā nōve mādz nūsastōt dažaidūs īzskotūs (kai cylvāka skelets, kas sārū gōjīni vad gon karāļus, gon nabogūs, vacus un jaunus, slymus un vasalus, vysus dzeivē nūgurušūs vad uz myužeiģas atdusas vītu. Bet godōs ari nōve, kas pylna bailū un šausmu, nagaideita īsarūn kaujas laukūs, uz satiksmes ceļim, koncentrēcijas nūmetnēs, uz jyras un augstu gaisā. Ir ari slavas pylna nōve, kuru apmīrdz varūneiba, uzvarūša un priceiga, bet īr ari kauna pylnō — laimeīga un nalaimeīga.

Vysi nūmēsīm, vīneigi nazynom, kur un kod, kai. »Jyus gribit mani apbedeit?« — kaidreiz vaicōja gudrais Sokrats sovīm bendem. — Jā, ar munu misu jyus tū varot dareit, bet ar mani pošu — nikod!«

Par namērsteibu un myužēigū dzeivi beja pōrlicynōti ari senlaiku pōgōni, ari senēji ēģiptīši, romīši un grīki byuvēja varonas pīramidas, sarkofāgus un kapenes tīm, kas pōrgōja cytā pasaulē. Pat myusdinu ateisti grib sevi īmyužynōt

pēcteču atmiņā ar īlu nūsaukumim, pīmīneklim, mauzolejīm, plašīm aprokstīm grōmotōs.

Vysi gribim dzeivōt myužeiģi, nasavēlejam sasamīrīnōt ar nōvi un doram vysu, lai sev un cytim pagarīnōtu šōs zemes dzeivi. Šōs olkas īr īdzymtas, tōpēc tik dabeigas un stypras. Uz tōm atbīdējis pats Dīvs, namērsteibu nūdrūšynōja Dīva Dāls: »Es esmu augšanceļšōnūs un dzeiveiba!«.

Tys, kū mes saucam par dzeivi, patiseibā īr āna, nōkamōs dzeives veidōšonūs. Voi par dzeivi var saukt tūs dažus godu dasmytus, kū cylvāks pavoda te, zemes vērsā, voi Dīvs myusus varēja īzsaukt esameibā tikai tamdēļ, lai pyrmais klīdziņš nu myusu kryutīm byutu pādejoj paziņōjums? Taču namērsteibaī Dīvs radēja cylvāku un darēja jū par sova poša myužēibas attālu (Gudr., 2.23.). Taitod, myusu dzeive nasabeidz ar zōrka nūlaisšōnu kopā, ar fiziskū nōvi īzabeidz tycu myusu biologiskō, na goreigō dzeive, tei īit jaunā fāzē vīnōteibā ar Krystu, jo jys īr sacējis: »Kotrs, kas dzeivōj un tic maņ, namērs ni myužam!«

Dabasi un laime myužēibā jōnūpeļnej, cylvāks tikai vīnreiz dzeivōj un vīnreiz mēršt, tōdēļ nav breivi jū īznikōt, vēļteigi īzskīst. 1880. godā izcylois amerīkaņu dzejnīks Roberts Luis Stensons, skotu īzceļsmes, rakstēja draugam: »Jo nūmēršu, uz muna kopa uzlic šaidū uzrokstu — garomgōjēj, atmet naidu, meili laipneibu, pīmīni vysas sajimtōs žēlesteibas un aizmērsti vysus pōrindārejūmus! Tai tevi uzrunoj myrušais nu zemes pišlīm...«

Lai tys atgōdynoj myusim vairōk gōdōt par dvēselī, par tōs liktīni pēc nōves!

REDKOLEGEJA: Valija Berkina — Jākuņpils, Jāns Eļksnis — Latgolas Kultūras centra izdevniecība, Pēteris Gleizdāns — Rēzekne, Jāns Kokins — Daugavpils, Anita Petkone — Krāslova, Ontons Rancāns — Preiļi, Ontons Slyšāns — Bolvi, Viktors Trojanovskis — Ludza, Pēters Zeile — Reiga, Jāns Žugovs — Reiga, ūzemu biroja vadeitōjs — Aļberts Spōģis Minstere

JŌNS BROKS-EISĀGS

KŌKĀRU CĪMS KĀI PARAUGS

Kotrs rajons, pogosts vai cīms izjūt lapnumu un gondarejumu lobā nūzeimē, ka nu tō nūvoda izceļsmes ir personeiba, vinolga kaidā dzeives jūmā, kas reizē ar sovu ari nūvoda vdrūda iznas tōli, tōli aiz sovas dzymtōs vitas rūbežom. Pimāram, Preiļu rajons, var byut lepns, ka jūs nūvodniks ir vyspōri pyrmais kardinals Latvejā Juliāns Vaivods (1895.—1990.), komponists Jōns Ivanovs (1906.—1983.), kino režisori Aloizs Brenčs (1929) un Jōns Streičs (1936), okupantu nūgalynōtais pyrmōs Latvejas breivvalsts Tautas labklōjēbas ministrs Jōns Volonts (1882. — nūslapakvōšonas gods nazynoms) un daudzi vairōki cyti.

Cinejami »Zemtura« laseitōji, gribu jyusim pastōsteit par vīnu Latgolas cīmu, nu kura ir cālušis vairōki akademiski izgleitōti intelektuala dorba dareitōji, nu kurim daudzi ir pazeistami tōli aiz nūvoda rūbežom. Un taidis cīms voi sādža ir varakļōnu pogostā Kōkari.

Divdesmit ostoņas sātas lelais Kōkaru cīms atsarūn Varakļōnu piļsātas pīvortē un nazynōtōjam ir gryuži saprast, kur beidzās varakļōni un sōcās Kōkari.

Kōpēc Kōkaru šadža izaceļ intelektuaļu ziņā, tod vinnūzeimeigi var saceit, ka te izšķirūšō nūzeime ir Varakļōnu gimnazejai.

Kod pēc Latvejas valsts proklamēšonas 1918. godā un pēc atbreivōšonas ceīņu nūslāguma 1920. godā ar Padūmu Krīveju tyka nūslāgts mīra leigums, jau 1921. godā tyka nūdybynōta Varakļōnu vydusskūla. Šū apstōkli leliski izmontōja Kōkaru cīma idzeivōtōji. Vydusskūlnīkim navajadzēje dzeivōt internatā voi meklēt dzeivūkli piļsātā, kai tys beja attōlōkū cīmu skūlnīkim, bet kōkarišū bārni varēja bez problemom dzeivōdami sātā apmeklēt Varakļōnu vydusskūlu. Tai divdasmytys un trejdsasmytys godūs nabēja ratums, ka nu vinas Kōkaru sātas Varakļōnu vydusskūlā mocōs

vairōki bārni (jauniši). Atcerēsimēs vōcu filozofa, apgaismōtōja un rakstnīka Johana Gotfrīda Herdera (1744.—1803.) veidūkli: »Nanūlīdzami, ka tikai religeja ir atnasuse tautom pyrmū kulturu un zynōtni«.

Tōpēc ari sōksim apskateit Kōkaru cīma intelektuaļo dorba dareitōjus ar goreidznīkim. Nu Kōkaru cīma ir nōkuši trejs goreidznīki. Tī ir: folkloras vōcējs, publicists, Treju zvaigžņu ordeņa kavalers Pēters Smeļters (1868.—1949.), publicists, vairōku goreiga satura grōmotu autors Stanislavs Mozga (1918.—1975.) un tagad ar rūsēju dorbu goreigōs literatūras laukā atzineibu peļnej periodiskō izdavuma »Katoļu Baznicas Vēstnesis« redaktors, trimdā akademiskū izgleiteibu īgivūšais Reigas goreigō seminara mōceibu spēks, Reigas dekanāta dekāns monsinjors Ontons Smeļters (1923.).

Kōkaru cīmam gūdu dora ari tys, ka literatūras vēsturnīka Mikeļa Bukša (1912.—1977.) 780 lopaspušu bīzajā »Latgaļu Literatūras Vēsturē« (1957.) nūsausti seši ar latgaļu literatūru saisteitu personu vōrdi nu Kōkaru cīma. Bez jau īpriķš mynātājam goreidznīkim Pītera Smeļtera un Stanislava Mozga tī ir: publicists un literāts Konstantīns Strods-Plencinīks, publicists un rakstnīks Vladislavs Strods, dzejnīks Jōns Mozga-Leidumniks un pedagogs Jōns Smeļters.

1992. godā Reigā izdūtājā enciklopediskajā izdavumā »Latviešu rakstnīcība biogrāfijās« (»LBR«) tū pōrlopojūt atrūnam četrus, ar Latvejas literatūru saisteitus Kōkaru cīma veirus: Pīteri Smeļteri, Konstantīnu Strodu-Plencinīku, Vladislavu Strodu un Jōni Mozga-Leidumniku.

Nu Kōkaru cīma ir nōkuši ari pedagogi: Jōns Smeļters, Pauline Svilāne (Veipa), Antonina Stode, Pauline Stode (Staudža), Monika

Studente (Veipa), Maļvine Stode, Veronika Timmermane (Kōkare), Eiženija Puzaka (Staudža) un Maļvine Leimane. Ar augstōkū izgleiteibu veseleibas aizsardzeibas nūzarē strōdōja ōrste Antonina Leimane (dzeivōj Austrāleijā) un provizores Franciska Puzaka (Staudža) un Maļvine Ikauneica (Kōkare). Divi kōkariši Jōns Veips un Jōns Leimanis pyrmajā Latvejas breivvalsts laikā absolvēja Latvejas karaskūlu un vērsnīka pakōpē dīnēja Latvejas bruņōtājūs spēkus. Nu Kōkaru cīma beja ari dažāda ranga pašvaldeibu darbinīki, kolpōtōji tērdzniecibas istōdēs. Atzeimejams, ka vairōk kai trejs catūrtiņš nu itāmā rokstā nūsauktājom personom vīdējū izgleiteibu ir īgivūšas Varakļōnu vydusskūlā (gimnazejā) un tys vairōk atteicynōts uz pyrmū Latvejas breivvalsts laiku. Ari totalitarō režīma okupacejas laikā sekmeigi vīucejōs Kōkaru cīma jauniši, bet jūs popularitate ōrpus Varakļōnu pogosta rūbežom beja daudz pītīceigōka. Lai nu kai, bet ar taidu skaitu intelektuala dorba dareitōju, kuru vōrdi ir pazeistami ōrpus nūvoda, na kotrs Latvejas pogosts varātu leidznytōtis vīnam Kōkaru cīmam Varakļōnu pogostā.

Atgōdyņōšu, ka Varakļōnu vydusskūlas 70 godu jubilejā 1991. godā, svineibu ivoda dīvkolpōjumā mōceibu teice monsinjors Ontons Smeļters. Monsinjors mōceībā atgōdyņōja sovsu Varakļōnu gimnazista laikus un sovu vacōkūs izpratni par izgleiteibas nāpīcīšameibu bārnim. Jō tāvs asūt sacejīs: »Bārni, vīucietes, jo vajadzēs pōrdūsīm gūvi, bet skūla dzeivei ir vajadzēja«. Kod monsinjors O. Smeļters kaidā reizē sova tāva saceitū par bārnu izgleiteibu, pastōstejīs trimdas intelektuaļu sabīdeibā, tod jō sarunu bīdri jō tāva izpratni par bārnu izgleiteibu uskatejuši par taidu, kas nav pōrvērtējama lobā nūzeimē.

Un taidi bārnu vacōki, Kōkaru cīma gimēnēs, beja daudzi.

AGRONOMS, FELETONISTS, BIBLIOTEKARS

Sōkums 1. lpp.

bom pi rateņa sekōja latgaļu skūla pi attōlōkas radīneicas Bitīnes Lōdānu sādžā, kur divas zīmas lasēja »Piļņeigu lyugšonu un dzišmu grōmotu«, nu golvas isavuicējōs pōtorus. Nōkušōs beja krīvu skūlas Varakļōnūs, Pīterpilī un Rēzeknē, tod latvišu Reigā un Jelgovā, tī beidze skūlōtōju sagatavōšonas kursu, Oratorejas skūlu (runas mōkslas) un beidze Jelgovas Lauksaimnīcības akademēju ar agronoma grādu (1942). Īceļōjis ASV, studēja Ņujorkas universitatē, Albanejā Mastera grāda īgyušanai (1962).

Maizes dorba gaitas sōce Kozsalīšūs kai gons, vēlōk beja skūlōtōjs un pōrziņš Bērgāla 6 klaseigajā pamatskūlā Rēzeknes apriķi, kai students — ōrsta asistents Varakļōnu slimnīcā, Latgolas lauksaimnīcības lītu pōrziņš Zemkūpeibas ministrejā Reigā, Cenu īnspecejas Lauksaimnīcības nūdaļas vadeitōja vītnīks. Līmbažu mašīnu un traktoru stacejas vacōkais agronomis 1940.—1941. godā, agronomis statistikis Statistikas pōrvaldē Reigā, vacōkais agronomis Lauksaimnīcības ģenerāldirekecejā Reigā, statistikis Pina, tauku un ūlu saimnīciskā apvīncībā Mekenburgā Vōcejā, Eslingenas latvišu kolonējas uzjāmumu daļas vadeitōjs Vōcejā (1947—1948), Apvīnōtūs Naceju storptautiskō bārnu

STRĪČU JOSELS

MANIFESTS

HUMORESKA

Dzeive ir jauka: daudz krōšņu dobas skotu, pateikamu cylvāku, maigu nūskāņu un apburūšu sapynu. Jei varātu byut skaistōka, vēļ liksmeigōka, jo nabyutu tūs cylvāku, kuru nūlyuks ir cytim dareit napatikšōnas, nūspīst gora stōvūkli un dzeives ikdinai pīlīt etiķi. Šī ļaudīs ir volūdu školōtōji, redaktori, izdevnīcējū direktori un korektori. Nyu jau byus četrdesmit godu apkōrt, bet es kai šūdin pīmīņu gadejumu ar kaču. Tys beja tik skaists, gudrs un izveiceigs, ka tur nabēja vairs nīko, kū pīlīt, ni atjimt. Tys beja poša piļneiba. Es tū lūpenu sovā dūmrokstā apraksteju tik izsmelūši, ka pat pīmīņeju jō saskrōpātū purnēnu. Beju pōrlicynōts, ka ari volūdas skūlōtōjs jysmōs par tū. Bet, kod sajiem sovu dorbu atpakaļ, izarōdeja, ka munam rokstam par kaču beja savylkti sorkoni kekiši: punkti, komati, riņķi, pusriņķi, jautōjuma zēimes, izarōcāmōs zēimes, pastreipōjumi un nūstreipōjumi. Par taidu skolōtōja izdareibu es nykni dusmōjūs, ilgi skumu un gauži raudōju.

Vēlōk, jau pīaugūšs kōrtā nūklyustūt, sacerēju dažus suleigus un jyutu izvardumu pylnus rokstus un isyuteju avēzi. Pāldīs redaktoru kungīm, rokstus nūdrukōja, bet nu muna roksta tod pōri beja palicis tikai vērsroksts, kauli un ōda. Meikstūmenš beja graizejts, izgraizejts un sagraizejts tik nakautreigi un nažēleigi, ka maņ nu izbreinas i mute valā palyka. Nu sašutuma varēju kaut garšlaukus izastipt, bet leidzēt tur nīkō navarēju, prica beja vēja.

Beidzūt nōce korektors: »Uz kaida lykuma pamata, Jys, Strīču Joseļa kgs,

meklēšonas dīnasta izmeklēšonas īrēnis (1949—1950). Pēc izceļōšonas uz ASV strōdōja par elektrīki dīzeļu un elektriskūs lokomotivu dzelzēja darbnīcōs.

15 godu vacumā B. Briška dzeivōja leidza Krivejas 1917. goda revolucejai, pīsadalēja masu uperu apglōbōšanā Pīterpilī, klausejōs Trocka un Lenina runōs. Atsagrīzīs tāva sātā, sagaidēja Latgolas atbreivōšonu nu komunistim un aktīvi pīsadalēja Latvejas politiskajā dzeivē caur Latgolas kristēigūs zemnīku un katoļu parteju.

Latgaļu periodikai pīsavēre jau nu agras jaunēibas ar rokstīm »Zidūni«, politiskajā Latgolas presē pīsadalēja ar laikmeteigim feletonim, kas jam pasadeve, tūs parakstēja kai Strīču Joseļs. Medicinas studeju laikā latgaliski pōrlyka A. Birzīņa grōmateju »Orstnīcēibas stōdi«, kura iznōce ap 1926. godu. Trīmdā iznōce jō grōmata »Latgali politiskajōs patmaļōs« (1957), ap šū laiku sōce drukot ari humoreskas. Lelōkājōs ASV bibliotekōs Vašingtonā, Ņujorkā, Bostonā un ari Albanejā pētēja grōmotas latgaļu volūda un par Latgolu, vōce materialus svešvolūdōs, nu kurim kas izdabojams par latgaļu vēsturi, tautu un zemi tagad un pagōtnē, sevīsku vēreibu pīgrīze senejom kartem. Aktīvi pīsadalēja Latgolas Pētnīcēibas instituta organizēšanā 1960. godā, pīdēja kasīra pīnōkumus.

Kūpā ar dzeivesbīdri Veru, dobas zynōtītu magistri, izaudzynōja trejs dāļus, kuri ASV īgīvuši augstōkū izgleiteibu. Myužēibā B. Briška aizgōja 1994. goda 2. oktobrī ASV, Ņujorkas pavalstī.

pyrms saikļa »voi« likat komatu? Voi tod Jyus kaunejatēs pats nu sova dorba un grabit, lai kotra saite storp rokstu un autoru tyktu pōrtraukta? Kamdēļ burtam »g« augšā likat lipēnu, kod tam apakšā jau ir vīna un pi tam pītēikūši gara? Kamdēļ meikstynōjat vītnīka vōrdu »maņ«, jo poša doba prosa, lai tys byutu cīts, taču meikstōauļu pasaulē ir tai jau par daudz!»

Kū lai soku par šaidu argumentaceju? Korektoram jau vīglī jautōt, jo lykumu grōmata jam ir etimologejā, sintaksē, poetikā un prozaikā, drūši vīn ir dučīm, bet maņ vīnas. Tūmār es sasasleju un atbīdēju:

»Vysu, kū es rokstu, es rokstu uz Strīču Joseļa lykuma pamata. Tō lykums ir vīnkōrēs, eiss un skaidrs — smēreju un beigts«. Un nu tō breiža es klīvu pylnīseigs raksteitōjs, kuram nalykumeiba vairs nav pōrmatama.

Tamdēļ, meilī draugi, raksteit prātēji, es izsludynōju ari jums taidu pat manifestu. Vysī jyus, kas kaut kū rokstot: ar tinti, zeimuli, kreitu, grīfeli, rungū voi nateiru pērstu un kaut kū rokstot uz papeira, tāfeles, sīnas, dēja, nūsveiduša lūga rūts, smīkltis voi vīnkōrši skūrstīni, jysu raksteiba vīnmār ir pareizā!

Jo tūmār kaidis jums kū pōrmastu, ar pylnu kryuti atsasautit uz Strīču Joseļa lykumu! Myusu jau ir devendsemit deveni procenti un tūs, kas sēd aiz pareizraksteibas lykumu grōmotu skaudzem, nāsānōks jau ni vins pylns procentis. Tōdēļ atsasautit uz taidu vairōkumu, kaidu mes, raksteitōji, sastōdom, ir kaut kas īspaideigs. Golvu augšā, kryutis uz prišku, modzūseibu kryumūs un pi dorba ar pylnu jaudu!

Strīču Joseļa lykums ir prīcāi, na nūspīšōnai un nūnyncynōšanai, tōdēļ tikai zīdīt valā! Rokstot, kur pasagoda! Lai dzeivōj breiveiba!

Mozajai sejeņa opola, bet dzaltona. Lelajai gēmeits gluži vacs. Obom ōrkōrteigi rasiņi vydi. Drēbes plotas un garas, jau mōjōs asūt sajīntas nu Reigas zīdōjuma. Tikai rupjas, paeisas vylnas zekes kai vīneigō pīmīņa nu mōtes jom leidza. Pyrmōs dīnōs bārni beja kai bez dzeiveibas. Stypri sārōja pēc mōjom, un, tikleidz mozō sōce raudēt, ari lelajai osoras saskrēja acīs. Nu jau tys ir pōri un mes par tāvu un mōti varam runēt bez raudōšonas. Vysgryušk bārnim atbīdēt uz jautōjumu, kur lobōk — mōjōs voi te pi onkūja un tantes, un es lyudzu cīmeņus tū najautōt, voi es pats atbīžū bārnu vītā, ka mōjōs taču ir tāvs un mōte.

Pyrmū nakti izgulējuši, bārni pasāmūdūši jutōs vēļ kai sapynā. Varbyut mozajai beja bail, ka nav nūzudis nu golda pīns un maize. Es dzērzu, ka jei klyusu mōseņai jautoj: »Voi šūdin ari ēst dūs?« Vysa bārnu uzmaneiba pīvārsta tikai ēdīnam. Lītu sarežgej vēļ tys, ka navar dabēt pylnu vādaru, lai nakaitētu veseleibai. Priks redzēt, ar kaidu patyku teik kūsta maize, ar kaidu baudu nūzyud kotra bareiba mozajōs mutēs. Pi tam tik teirī un kōrteigi, kū nikod nu lauku bārnim navarātu gaideit. Ni pīlīns zupas mozajai nanūleist uz drāneņas, kas drūseibas pēc aizsīta priškā. Mozī pērstenī uzloza kotru maizes drupaču nu golda, jo bārni pazeist maizes vēртеibu.

KAZIMIRS VONOGS

J. JAUNSDRABEŅŠ PAR LATGOLU UN PLYUDIM

Sovōs makšķernīka gaitōs Jaunsudrabeņš beja pōrstaigōjīs vysu Latveju un labi pōrzynōja kotra nūvoda ļaudīs un dobu. Byudams »Jaunāko Ziņu« leidzstrōdņīks, jys rakstēja eisus tāļojumus avīzei.

Runojūt par Latgolas yudinim, jys sacēja: »Eža azara solas nivīns vēļ nav skaidri saskaitējis...«

...Latgola ir lēls latyju tautas rezervēs spēka olūts...

Taidas laipneibas un smolkjuteibas cylvākam pret cylvāku es nīkur cytur naasmu pidzeivōjis kai te Latgolā«. (Kop. raksti, 14. sēj., 343. lpp.)

Sirsneigō Latgola! Mums vēļ daudz kas nu tevis byus jōsamōca. (379. lpp.)

...Mes ar sovu steigu un cepteibu palīkam Latgolas ļaudīm tōli īpakal. Te vēļ volda seņču vīsmīleiba, sovstarpeja izpaleidzēšōnōs, stypra tautas kūpeibas apzīņa. (402. lpp.)

»Latgolā nav nivīnas nabogu mōjas. Es soku: laimeiga zeme! Kod maņ som mōjom pi mums ir garom jōit, jyutu itkai tryudu un pelējuma smoku. — Namīleigas ākas: vacī krūģi, magazīnu klētīs... Jyus nasastapīt nivīnu naspējniku, kurs labpōrteigi tamā leistu. Īsādūmōjīt šū dzeivi lēlā,

dryumā ustobā, kur vīnkūpus tik daudz nabadzeibas, naspāka, slīmeibu un gryutsirdeibas... Īgnuma pereklis...

Sērmgaļvi un bārni — tī ir lobōki draugi, tōpēc navajag jūs škērt. Gimīnē ir laimeigas vacumdīnas un bārnim nav garlaiceigi.

Par lelū pūstu, kū izarisēja leitainais 1928. gods, »Jaunākās Ziņās« beja īspīsti vairōki Jaunsudrabiņa roksti. Rokstā Glōbsīm lauku bārnu« (30. 09. 28.) saceits:

»Vysī mes zynim, ka pūsts, kū plyudī šūgod myusu zemei nūdarējuši, ir brīsmēigs. Šys pūsts naapsarūbežoj ar tū vin, ka vosorā pļovas un lauki uz laiku klīva par azarim; šīs pūsts valkāš garumā, un ir apvydi, kur vēļ šūdin ap dzeivōjamom ākom vīļņoj yudiņš. Vēļ jūprūjom leist un drāņņoj. Syltō rudiņa dēļ sauskūks apgobolūs gon isataupa lūpbareiba, bet apsleikuši vēlti gaida sola, kam beja apturēt lelūs yudiņus un susynōt zemi.

...Ir un palīk bēdeiga patīseiba, ka lelai lauku ļaužu daļai stōv priškā vysborgōkais tryukums. Ni maizes, ni kartupeļu, ni kōrteiga apgērba... Nanūvēršama priķš mozajim cīļvēcēnim ir zīmas bordzeiba. Pastōveiga izsolkuma mōceitim,

jim byus jōsēž gultas cīsōs... Drāgnūms, dyumi, garaini no plīts kōktā, dubli ustobas klōnā — tys ir vyss, kū mozōs acīs varēs skateit cauru zīmu, kod byus aizsolušas lūgu rūtis.

Pīļsētņīki, voi jyus vēļ nardzot, kas te doroms? Pīnōcis breidīs, kod piļsātu idzeivōtōji var kaut cik atmoksōt par skaistū lauku laipneibu, kū jī bauda vosorā.

Pīļsētņīki, uzjimsim nabogu lauku bārnu tagad — pa zīmu — sovōs pīlīs! Vīns kņōbeits vairōk voi mozōk — tō jyus namaneisīt.«

Un Jaunsudrabeņš na tikai aicynoj avīzē glōbt lauku bārnu, bet ari pats sovā gimīnē (Reigas dzeivūklī) uzjam un par tū roksta avīzē: Muni plyudu bārni. (»Jaunākās Ziņas«, 04. 02. 29.)

»Nu jau vairōk kai nedeļā, kūpš pi manis īsarodušas divas mozas latgalītes. Lelajai mōsai ir dasmytais gods, bet mozajai — četri. Pi myusu apstōklīm, kur munaī sīvai jōizteik bez kolpyenes, vīnu bārnu pījimt navarējom. Nu lelōkō mozōkū var uskateit, un tū jei dora ar lelu ryupeibu. Bārni beja stypri paneikuši. Āduši mōjā tikai reizī dīnā rudzu myltu putru voi ari tikai syltu sōļsyudini ar maizi. Lūcekleiši tīvi un curspeideigi.

PĒTERIS GLEIZDANS

CELINAS IGOĻNEICAS PĪMIŅAI

Šo goda rudiņa pirmajās dienās no dzeives šķeirēs klusa kultūras dorba daireitāja Celina Igoļneica. LKC un RMK golvonō grōmotveža Donata Igoļņika dzeivesbidrē, populārō Latvejas dzišmu svātuku un republikas profesionalō pyuteju orkestru salidōjumu vērdirigenta, Daugavpiljs pyuteju orkestra «Daugava» mōkslinisckō vadeitōja un dirigenta Raimonda Igoļņika mōte.

Reigas litišckō Mōkslas Rēzeknes filiales un jau patstōveigōs mōkslas mōceibu istōdes Rēzeknes litišckōs mōkslas vyduuskūlas pasnēdzēji, absolventi un tagadējōs Rēzeknes Mōkslas koledžas un LMA Latgolas filiales kolektīvs C. Igoļneicu pazyna un pasājōve uz jōs ryepem par kotru audzēkni un pasnēdzēju. Protā na tikai rēķinōt, planōt, arī izskaidrēt mōkslas mōceibu istōdes saimniciski finansālūs vaicōjumus. Ar mums runōja vinkōršā, vysim saprūtāmā volūdā. Protā aizstōvēt vōjokū.

Igoļneicas bērneiba paīt Latgolas pusē, Malnovas Romas katļō draudzē, Kōrsovā — ērģelņika J. Krivāna gimīnē. Pagōjušajūs ateisma laikūs nasabeida vajadzēigōs situacējēs atgōdnōt Divā vōrdū. Vērtējt C. Igoļneicas nūitō dorba ceļu, jōpasateic Dīvam, ka mums Rēzeknes mōkslas vīdējōs mōceibu istōdes izaugsmē un nūstypriņōnōnā, Jys beja devis šaidu golvonū ekonomistu.

Ar gōndarējumu mes atsaceram jōs lobūs dorbus, dedzeigū un ilgū darbeibu sova nūvoda kulturas un tautas lobā. Kai sova tāva slovonō ērģelņika, J. Krivāna tradiciju pōrmontōtōja un nūvoda kulturas mōceibu bērneibu. (1991. g.)

Kontaktējas ar dažaidu rodūšū profesu personeibom. Vīnmār beja lītās kursā un leidiž dzeivojū nūvoda un mītnes zemēs dzeivojūšū tautiūs (Australējā, Kanadā) muzykas un mōkslas dzeives aprīte. Interesanti beja klauseitis Celinas stōstejumus par jyras gleznōtōju Stanislavu Kreicu, ainovistu Vītaliju Kalvānu (Kalvānu) jauneibas dīnu gaitom Rēzeknē. Latvišu legionaru — gleznōtōju Vitolda Svirska, Jura Soikāna dairrade Ūtrō pasaulā kara godūs arī nabeja sveša. Vīnmār gaiša pīmiņa un atziņeiba izskanēja, kod pīmiņēja Latgolas zēmnikus, Sylajōņu pūdņikus Polikarpu Vylcānu, Andreju Paulānu.

Cinejamō C. Igoļneica sovas enciklopedisckōs zynōsonas naturēja zam pyura lōdes. Tōs beja atvārtas, gatavojōs raksteit rokstu par O. Skryndas meitom. Gūdojamō autore sova dzeives ceļa pādēja pītūrā guldeita atdusas vītā — Rēzeknes Mira ilas kopūs, citēšu dažūs fragmentus par kū grībēja raksteit.

TICEIGŪ CYLVĀKU

LOBĪ VĒRDI

Skryndas vacōkō meita Leokadija Staudža breivvaļsts laikā izpīldejā Jaunaglōnas sivišu gimnazijas direktores

pīnōkumus. Kara vātras mysu zemes pīlsonim atnese naizsokamas cissonas. Arī Leokadeja atstōja dzimtinī, dorbu, draugus un draudzenes. Celinas kuņdze atsacerēja Leokadejas mammu kai sovu krystamōti. Celinas un Leokadejas mammas beja lobas draudzīnes. Mammu idybynōtōs draudzeibas fonā sovas dzeives izjyutas veidōja un styprinōja arī jūs meitas. 1995. g. Celina Igoļneica raksteja: «Jōs mani lūti cinēja un vysaidi paleidzēja, jo es tok beju bōrine.»

Cinejamū draudzīņu sarakstes materiāli aplicynōj, ka Leokadejas draudzeigō gimīne (veirs Ontons, divi dāli un mozbārnī) nu vysas sirds pīcōjōs par breiveibas atjaunōšonu dzimtinē. Sajūsmā roksta par leļajim pasaules latgaļu saītīm, Latvejas katļō jaunōtnes dzišmu svātīkim Aglyunā, Latgolas Mōras pīminekļa atjaunōšonu... Rosktu izskaņā ir pravītiskais nūvēlējums «Lai Divs dūd mysu Latvejai saules myzū!» (1991.).

Leokadeja Staudža, rokstūt par sovīm ceļōjumu ispaidīm eksotiskajōs zemēs, napīmēst pīmatynōt lyugumu, kas izpylids Rēzeknē. «Uz kopīm idama, pajēm leidza vīnu rūzeiti vairōk un nūlic tū nu kanadišīm uz Br. Skryndu kopa». (1992.). Stōstūt par Vīnipegas zīmas dzīlū snigu, puteņvātrom uzsvē, ka mītnes zemē dzeive aizsteidz tom leidza. «Kanadā asam jau 41,5 godu. Pīrodom, un līkas, ka te ir eistōs mōjas, bet vēj pīškā stōv Latvejas pīlsātās un Latvejas lauki.» Turpat izskaņ: «Drūsi vīn napazeitu, jo radzātu. Latveju atstōju 1944. g. augustā. Nav vairs mammas, nav Eljas. Skumeigi, ka jom nabeja lamts pīdzeivōt Latvejas breiveibu.» (1991. g.)

Dzeives 81. godadiņā Leokadejas kuņdze nasasyudz par sovu veseleibu, bet dzeives rītā pīcōjās par sovas gimīnes apzynyōtīm planīm. «Sūvosor precejēs Andrā (Leokadijas dāla) vacōkō meita Sandra. Šeit kōzas reikoj lelas. Pūtams, svīneibas nūteik vīseicā ar vakarēnom, bet vysi pōrēji dorbi bez «ēšsonas.»

C. Igoļneicas gimīnei pateiceiba izskaņ gōndreiž kotrā vēstulē. «Dōrgō Celina! Lels paļdis Tēv par avīzes izgrīzumim. Dāls Andrīs iztaisēja daudz «xerox» kopiju. Mani aizkustynōja leidz sirds dziļumim tys, ka Latgola naaizmērst sovus vacūs tautas darbinikus.» (1991.).

Draudzeiba bogōtynōj un rūsynoj nairostū darbeigumu kulturvēstures apzynyōnā. Izeimejt myusdīnu skatejumā vēj nazynomū kai Latgolas atmūdas darbiniki nūnōce pī sova mērka. 1993. g. novembrī, kod augstī gūdojamai Leokadijai palyka 83 godi, vacgodu pavodūt un jaunū 1994. godu sagaidūt, vāsā mirā atzeistās Igoļneica.

«Jau lōbs laicēš kai nasazaraksejamēs. Vīneigō paka beja muni referatī apr brōlīm Skryndom. Ceru, ka J. Elkšņa kungs jūs sajēme. Izsyuteju pasēn — vēj vosorā.»

Tai draudzeigō sarakste pakōpeniski pōrīt zynōtniski pētnisckā ivēzē.

1980. GODA 25. DECEMBRĪ

Nu jau meičas kritni atspērgušas. Leļō mōsa ir mundra kai zivs yudinī. Jei paleidz goldu klōt, traukus mozgōt, apkūp mozū, par kuru jei gōdoj kai mōte. Es nūsaskotu, kai, goldu klōdama, jei pōrmainā škeivus — sev pajēm mōseņas vīnkōršōkū un jai nūlic sovu — ar zalta maleņu. Ir daudz taidu aizgrōbūšu seikumu, kas mums, leļajim, var dareit pīku. — Pamozam bārnī klyust runōtnēigōki, seviški kod es, cik prozdam, uzsoķu volūdas latgaliski. Mozō izstōsta skaistas idilles par vystem, par brōlīm un mōsom. Vīna mōsa gōjuse gonūs pī vac-

saimņika un dabōjuse Raibgalvī par olgu, jo saimīnikam nabejis ni naudas, kū dūt, ni rudzu, ni mižu. Tod Raibgalvī tāvs nūkōvis. Tāvs kōvis gūvi, un mōte sēdēja un auklēja barnu... Tū stōsta mozō tik eisi un skaidri, ka var nu jōs mōceitīs koncentrēti izateikt.

Šudīņ mōsas beja nu trepu telpas izskrējašas uz balkoneņa, kur parosti izdauza sagas un mebeles, un redzējašas vysu Reigu. Jom napateik, ka Reigā tikai mōjas vīn, bet nav nivina meža.

Leidz ar bārnīm pī mums ir īnōkuse lela dīnas gaitu dažaideiba. Mes jyutam, ka

Studentu klubeņi

SARMĪTE BONKA, II KURSS

RĒZĒKNES MRS EKONOMIKA

Rēzeknes vērsmežņiceibā itylpst sešas mežņiceibas, kur strōdōj seši mežņiņi un 49 mežsorgi. Vērsmežņiceibas pōrziņā ir 87000 ha meža, puse nu tō ir valsts mežs. Kai jau valsts budžeta strukturas organizaceja, vērsmežņiceiba izjyt uz sovas ōdas valsts kases tukšumu. Mozas olgas un lēls dorba apjūms byuteibā ir nasavīnojami jēdzīni, bet pōsreizejā haosā pat naispējama is spējams un ūtraidi. Ari devize, ka mežsorgam jōt-sagrīž mežā, skaņ absurdi. Jo cylvākam ir gimīne, jo jam bārnus jōlaiž skūlā, jo nav loba transporta, ar kū aizbraukt fī, kur napičiams, kaida runa var byut par atsagrīžōnu?!

Kotram mežsorgam mēnesi izsnādz 150 Ls degvlas īgōdeļ, reālī par šū naudeņu var nūpērt 500 l benzina. Voi moz kaid isadūmōj, cik tōli var aizbraukt ar taidu benzīna daudzumu? Mežsorgi raugōs kōrteibu na tikai valsts mežūs, bet arī saimņiceibā, tagad jau pogostu mežūs. Dorba daudz, dorba apstōkli smogi. Bet vērsmežņiceiba navar pīseit nu cylvākīm naispējāmū — dorba kvalitāte atblyst dorba apstōklīm. Lai kaut cik normalī dzeivōtu, reizem mežsorgi pōši sagatavoj kŭkmaterialius, uz Zīmassvatīkim pōrdūd egļeites, pavasari tacynoj un pōrdūt bārzu sulās, kaut gon kļovu sula ir garšēigōka. Kaut kai jōdzeivōj!

Rēzeknes vērsmežņiceiba sasadorboj ar Rēzeknes mežryupņiceibas saimņiceibu, jō, vīnatmē izdzeivōt ir naispējami.

Pī mežryupņikim var aizit palyugt benzīnu, paleidzēt ar tehniku u. tml. Mežryupņiki izstrōdōj 80 procentus nu cērsmom, jō arī paleidz pī mežu atjaunōsonas dorbīm. Mežryupņiceiba ir uzcaluse jaunū mōju.

Lēļōki vīnīnīkī vērsmežņiceibas raizēs un bādōs ir navēreigi: par nikū naatbildeigi cylvāki un laika apstōkli. Kai, pīmāram, lelais sausums aizpagōjušajā godā nūdareja na mozumu pūsta: nūdaga 138 ha meža, nu tim 14 ha valsts meža, 37 ha Ūzulaiņas pogostā, 32 ha Sylmolas pogostā, 27 ha Krēcē.

Daudz kŭku cite pyrmajā snīgā, lēļōkūs zaudejumus nūdareja Rušonas un Kaunatas mežņiceibā. Vējlaužu pūstējumi arī nav nu mozajim: nūpūsteitī 1500 ha meža, t. i., 30000 kub. m voi 20 procenti nu tō daudzuma, kū parosti izcārt goda laikā.

Vysi pūsta dorbi mežūs ir papylids smogams mežņiceibas placūs, jō sapīstēitōs plateibas ir jōizteirej, jōsagatavoj augsni meža stōdeišonai. Pogostūs ar mežim arī ir naskaidreibas — saimņiceibas likvidejas, meži pōrīt pogostu ziņā un zemņiku lītōsonā, bet ir gryuši pasaceit, kam eisti mežs pīdar. Taidā situacēja golva nīvīnam nasōp, kas tymūs nūteik. Pōrkōpumi, kū izdora pret lykumu, mežā ir: patvaleiga kŭku cērsšona, kŭku bŭjōsona, meža nasakŭpšona augstī calmī, aizsprūstōtī grōvī u. c.). Kotrai cērsšonai jōbyut saskaņōtā ar mežryupņiceibu, izjamūt seikŭku cērsšonu. Tagad ir smogi ekonomiski apstōkli, un godōs redzēt, kai nūcārt kŭkus pīlsātās centrā, lai byutu kŭ likt cepļi, bet nivīns par šīm kŭkīm nasaceina, sadišreiba ir īgrimuse pōsapmīrītōteibā un jōbyut pēc principa — es tevī naaizteiku, naaizteic tu arī mani.

Lai varētū atjaunōt mežu, ir vajadzēigas kŭku sākļas, tōpēc mežsorgu pīnōkumūs itylpst cikuru īvokšona. Stōdamū materiālu vysam Rēzeknes rajonom gatavoj Taudejāņu kŭkaudzātōvā.

Jo ir mežs, jōbyut arī medīnikam. Rēzeknes rajonā ir 34 medīniku kolektīvi. Lai izveidōtu kolektīvu, jōbyut 10 medīnikim un na vairōk kai 100 ha apmedejamōs plateibas uz vīnu medīniku. Klyut par medīniku šudīņ ir grytus uzdevoms — jōizīt medicīnas komisēja, jōpōrbaudōs policeja, psihonarkologiskajā nūdālā, jōpīrōda, ka nav VDK darbinīks, jōkōrtōj eksamenus teorejā un šaušonā, jōsagatavoj ītōšonōs nauda. Lai nu kai, bet Rēzeknes mežūs var satikt 1293 medīnikus, un medīniku skaits tyvōkajā laikā pasalelynōs.

Ir lykumeigi medīniki, kai arī molumedīniki, bet runoj, ka jīm dzeive mežūs klyust smogōka ar kotru dīnu. Mežsorgi arī zēmsardzes rindōs, jūs nabaida molumedīniku pōrdrūšeiba un nakauneiba.

Medīniku vydā ir eisti sova omota meistari:

Malts pusē dzeivoj medīniks, kurs prūt vylku «volūdu». Kaidōs medeibōs Malts mežņiceibā tyka nūsaŭti trejs pelēci. Ogrāk par fīm premejas moksōja, bet tagad? Tagad — nikō! Lēlu pūstu mežu kulturom nūdora alni un brīzi, arī bebrī, kurīm reizem pateik aplyudynōt mežu, ceļt aizsprūstus melioracejas grōvūs. Godōs vysaidi, bet par vysu un vysim, kas dzeivoj mežā, atbīd vērsmežņiceiba. Leidz ar tū tiks veidōta spēcīala komisēja, lai veiktu dzeivīniku uzskaiti.

Uz jautōjumu, kai apmīrītōt ar lykumim, vērsmežņiceibas darbiniki atbīdēja, ka jūs pōrsteidz valdeibas nakompetence sferēs, kaidōs pījam lykumus. Naapmīrīnoj arī kazŭkōdu cenas, jō izīt, ka medīnikim medeibas ir dōrgs pīks: patfēritais benzīns, laiks un lēļō pacēiteiba gaidūt medejumu, naatsamoksoj.

Mežs — zemes plaušas, tōs zaļō rŭta, dobas nŭlyktova, nu kuras daudz kŭ dzeivei napičiamō vīnmār jēmīs un jam cylvāks. Bet pādēja laikā — navys vīnkōrsi jam, bet smej. Un rōdōs, smej nasaudzeigi. Ustu vērzīni brauc un brauc smogi krauti kŭku vedēji.

Voi, pastōvūt taidīm meža pōrsrōdes tempim, Latveja dreizi vīn napōrsavērs tukšnesi? Vysa rajona teritorejā meži aizjam 86,6 tykustŭšas hektaru lēlu plateibu. 43,3 tykustŭšas pīdar valstej, pōrējūs mežūs apsaīmīnok cyt.

Valsts mežus izstrōdōj lēļōkū fīsu mežryupņiceiba (bejušō mežryupņiceiba). Tys ir vērsmežņiceibas golvonais partneris. Tys sajam cērsmu vairōkumu, samoksojūt paradzātū calma naudu. Šam izstrōdōtōjam vērsmežņiceiba dūd pīrkšrŭku, jō tys strōdōj apzīneigi, īvāroj vysaspraseibas. Pēc cērsmas izstrōdes sagatavoj augsni, stōda jaunūs kŭkus, paleidz uzstrēt kōrteibā meža ceļus, pisadola meža aizsardzeibā nu gungsgrāka, skotēs, lai melioratīvi grōvi nabytu pīsōpāti, lai, izstrōdōjūt cērsmi, nacīstu cyti cylvāki. Kaidā kaimīnrajonā vērsmežņiceiba davuse pīrkšrŭku vairōkom fīrmom nu malas, un, cik zynoms, fī jīm napatīkōnu ir bez sova gola. Rajonā ir daudz cylvāku, kurīm nav īpašumā meža, bet napičiams saremontēt kaidu saimņiceibas āku, uzcelt pērti utt. Jīm teik pīdōvōta meža izstrōde tikai par calma naudu. Pī tam zemņikim šymā gadējūmā paradzātū 50 procentu atlaide.

Nu tom naleļajām summom, kas teik sajmītas calma naudas veidā, vērsmežņiceiba navar izdzeivōt. Vajadzēja nauda olgom, meži pōrīt pogostu ziņā un zemņiku lītōsonā, bet ir gryuši pasaceit, kam eisti mežs pīdar. Taidā situacēja golva nīvīnam nasōp, kas tymūs nūteik. Pōrkōpumi, kū izdora pret lykumu, mežā ir: patvaleiga kŭku cērsšona, kŭku bŭjōsona, meža nasakŭpšona augstī calmī, aizsprūstōtī grōvī u. c.). Kotrai cērsšonai jōbyut saskaņōtā ar mežryupņiceibu, izjamūt seikŭku cērsšonu. Tagad ir smogi ekonomiski apstōkli, un godōs redzēt, kai nūcārt kŭkus pīlsātās centrā, lai byutu kŭ likt cepļi, bet nivīns par šīm kŭkīm nasaceina, sadišreiba ir īgrimuse pōsapmīrītōteibā un jōbyut pēc principa — es tevī naaizteiku, naaizteic tu arī mani.

Pa Latvejas celīm šūzīm golvonō pōrvodajāmō kraiva ir kŭksne — opolkŭki, zāgmateriāli gon eksportam, gon vītejīm uzjāmumim. Nav nūslāpums — mežs dūd vīlylōkūs īnōkumus. Un nav jau slykti, jō klyustam bogōtōki gūdeigā ceļā, navīn zūgūt, kai tys nareh godōs.

Pādēja laikā rajonūs īpaši pasalelynōjūs meža zaģsonas gadējumi: patvaleiga kŭku cērsšona bez īpīrķejas calma naudas nŭmoksas un kŭku cērsšonas biletēs sajmīsonas.

Rēzeknes vērsmežņiceibas valsts meža dīnasts 1993. godā sastōdēja 81 meža pōrkōpumu protokolū, kur aprēķīnōtō zaudejuma summa sastōda 16,5 tykustŭšas latu. Labprōteigi tyka nŭmoksōtas mozōkas summas 42 gadējumūs — kŭpā 1763 latī, bet pōrējōs lītās nūdūtas izskateišonai fīsā.

Vysvairōk patvaleigōs cērtes konstatētas Rēzeknes un Vījānu mežņiceibas kontrolejamōs teritorejās.

Lelas patvaleigas cērtes konstatētas Ūzulaiņas pogostā. Ari šūgod dažu mēnešu laikā jau ir sastōdēiti 15 meža cērsšonas pōrkōpumu protokolū, vairōkas lītās ir nŭskaidrōšonas stadejā.

Zōdzeibas turpynojas. Daleji tōs sekmej pōsreizejās nanŭkōrtōtōs īpašumu atficeibas, bezdokumentu kŭksnes pījīmšona kŭkzōgatōvōs, kuras rajonā aug kai sēnes,

sekmej arī pavērša leigumu nŭformēšona kŭksnes pījīmšonas punktūs eksportam. Lēļōkai dajai izdzeivōtōju nav skaidras meža lītōtāja un īpašnika fiseibas, tō byutiskōs atšķireibas.

Latvejas mežūs nareh lēļōkā voi mozōkā mārā patvaleigi teik nūcērsti augstvērtēigi kŭki un pat meža audzes, nūdōrūt lēlu zaudejumus mežam.

Meža «pīrātī», kai parosts, atstōj aiz sevis haosu — izpūsteitas audzes, sabŭjōtus ceļus, nŭplāstu zamsogu u. c.

Rēzeknes vērsmežņiceibas kontrolejamā teritorejā 1993. godā zaudejumu summa par nūzōgtū kŭksni sastōdēja 16,5 tykst. Ls, 1994. goda 1. oktobrī — 12,8 tykst. latu. Nu jau atklōtī 135 gadējūm, bet ar tū vēj vys nasabeidz — protokoli jŭprŭjom krōjas, un veiksmeigi ir fī gadējumi, kod zaļgi izadud nŭturēt nŭtykuma vītā un zaudejuma summu solvaleigi ikaseņ, bet vysbīžōk tai nanŭteik.

Tai par patvaleigu meža cērsšonu 1993. godā gon labprōteigi, gon fīsas ceļā pagaidom nŭmoksōti ir tikai 11 procenti, 1994. godā — 12 procenti nu zaudejuma summas. Vairums šū lītū atsarūn fīsā voi prokuraturā, un tū vērzeiba ir ļūti gausa. Zaļgi ir veikli isamanejūs strōdēt naktīs traktoru un kŭkvedēju automašīnu prozekturu gaismā.

Organizātī un saskaņōtī kŭkus nūzōgej, traktors pīvalk pī kŭkvedēja, pādējais ikraun automašīnā, un leidz gaismeņai teik nŭstrōdētīs malnais dorbs.

Taidu naktīs meža «plaujčērtī» Gaigalovas mežņiceibas valsts mežā augstas kvalitātes pīzū audzē poša dorba korstumā pōrsteidze Gaigalovas mežņiceibas mežsorgi.

Ar kotru godu pasaplejšinōj meža izmōtōšona. Mežryupņiceiba jām svareigu vītū Latvejas ekonomikā. Tei ir vīna nu vysdorbīlīpeigōkajām ryupņiceibas nŭzarem. Vysizdeveigōk ir pōrdūt pōrsrōdōtū kŭksni, jō tod var īgyut lēļōku pelņu naktī pōrdūdūt opolkŭkus. Pūtams, cylvāki, kuri ir īgyvūsī mežu montōjūmā, tū pōrdūd opolkŭkus, jō jū nav spējeigi nūpērt dorbgoldūs, lai varētū šū kŭksni pōrsrōdūt dēļus. Tys ir pa kabatai bogōtom, lelom fīrmom un styprēm mežryupņiceibom, jō kŭksnes pōrsrōde prāza lēlus leidzēku īguldejumus. Tai, pīmāram, «SIA Rēzeknes mežryupņiceiba» pōrsrōdōj sovu strōdnīku sagatavōtū kŭksni, bet arī nu meža īpašīnikim īpērķ jau pēc nŭteiktīm izmārīm opolkŭkus, kurūs tōjōk Maltes ceļā pōrsrōdōj taras dēļus. Šū produkeju tōjōk eksportej uz vairōkom valstīm. Kai, pīmāram, Angleju, Beļgeju, Vōceju, Spāneju. Cīskōki kontakti Rēzeknes MRS ir ar Angleju. Pūtams, produkejas kvalitātei jōbyun augstā leimenī. Mežryupņiceibai ar šom valstīm ir nŭslāgti teiši leigumi bez starpņikim, tōpēc nav jōmoksōj pīvīnōtōs vērtēibas nūdŭklīs. Izvadmuitā nav jōmoksōj izvadūt gotovū produkeju (pīmāram, dēļus, paletes), bet izvadūt opolkŭkus ir jōmoksōj izvadmuita. Tys ir dŭmōts tōpēc, lai vīteji uzjāmumi pōrsrōdōtū kŭksni uz vītas.

Papeirmolkai izvadmuitas arī nav, jō mums nav taida uzjāmuma, kas varētū papeirmolku pōrsrōdēt. Ogrōk papeirmolku pōrsrōdēja Slōkas celulozes ryupņiceibā, bet tū aizlīdze, jō tyka uzskateitis, ka tei ir ekologiski kaitēiga apkōrtejai videi. Meža īpašņiks par sovu pōrdūtū kŭksni MRS sajam sekojūsōs summas dolarūs:

Egles zōgbalki 1. šķiras, jō vad ar MRS transportu 38\$, bet jō pošu transports, tod 42\$ (cenas ir atficeigi uz 1 kub. m kŭksnes). Egles zōgbalki 2. šķiras — 28\$ un atficeigi 32\$ Prides zōgbalki 1. šķira — 34\$ un atficeigi 38\$ Prides zōgbalki 2. šķira — 24\$ un atficeigi 28\$ Finerklŭči bārza — 20\$ un atficeigi 24\$ Bārza papeirmolka — 10\$ un atficeigi 14\$ Prides papeirmolka — 9\$ un atficeigi 13\$ Egles papeirmolka — 9\$ un atficeigi 13\$ Kai radzams, tei nav nu leļajōm summom, jō paskaita īguldeitū dorbu. Tei arī nav teirō pelņa, jō par pōrdūtū kŭksni ir jōmoksōj arī īnōkuma nūdŭklīs 25% apmārā.

Lai sarazōtu 1 kub. m dēļu, ir vajadzēigi 2 kub. m bolku, tys nūzeimeji, ka puse aizit kŭksnes atlykumūs. Pōrsrōdōjūt kŭksni dēļus MRS īgyust apmāram 130\$. Jo atskaita vysus izdavumus, tod teirōs pelņas uz 1 kub. m dēļu palik 5—6 latī. Mēnesī MRS ceħā pōrsrōdōj 4000 kub. m opolkŭku. Strōdōj trejs maiņōs 120 cylvāki. Orvalstīs moksōj dolarūs, bet MRS strōdnīkim olgūs moksōj latūs. Ar valutas maiņū mes zaudejom, tys ir, MRS zaudej, jō dolarus mainā latūs, lai varētū izmoksōt olgu.

ONTONS SLIŠĀNS

KUR?

Voi varat maņ pasaceit, kur sirds muna pīcu rŭn, Lai i laiks šys pļauņ i pļauņ bez puorstuojas I sagulda kopukolnūs munu tautu...?

Voi varat maņ pasaceit, kur dviesiele syltumu rŭn, Lai i laiks šys napaļauņ jaunovom sīvuom klyut I nŭmījuot veirus tik cīši, kai pyrms dŭšonus karā? Voi varat maņ pasaceit, kur pruots muns skaidreibu rŭn, Lai i līnks švs ir navruoteijs.

kai puorsadziers zemīns, Kas sovu saimi pūstā i bodā dzan? Grybu ticeit, ka tys ira speits i lapnumis. Grybu ticeit, ka tys ira bierneibas sapyns, Kas bez puorstuojas byksta maņ suonūs. Grybu ticeit, ka tys ira muotes gors I tāva spēks — iztvereit vysas varas. Grybu, o, grybu es ticeit, ka muni unuki naizsmīs manis, A padīs maņ rŭkuos paegļa vāzu I praseis par laiku šū pastuosteit, Kod latgalīs dzyma par jaunū...! 1997.

Kazimirs VONOGS

SILVIJA PIĢOŽNE ŠADURSKI UN PUŠA

Šadurskis — pazeistams uzvārds Latgolā. Parasti Šadurskus Latgolā skaitēja par pūlim vai par taidim, kas cālušis nu pūlim. Pamats taidam uzskotam ir tys, ka Latgolā beja pazeistama pūļu muižiniku dzymta ar taidu uzvārdu. Bet par poša uzvārda izcelsmi varētu byut ar šaubas, vai tam ir pūļu vārds pamatā. Vysmoz tō vārda fonetika nav pūliska. Aglyunas pogostā par sadurem sauc zemes strēmeli storp divejim azarim. Pi kam, mums ir arī cyti tōs pat saknes atvasynōjumi: sasadturt, pisadturt, leisu sadurimas »savinōjums«, un varātu pīlāst, ka šeit vōrdu saimes ir filoloģiski radniceiga ar Šadursku uzvārdu. Pušas muiža pīdarēja Šadursku dzymtai. Par tū lycynoj 1801. godā drukōta lyugšonu grōmota, kuras titulā lopa ir:

LYUGSZONAS

*Ap Dziejrvoszonu
K. Jezu Chrysta
un
Kolposzonas par
Mienesi Mai
Da Jumpraway
MARYAY
Taypat
Da S. Franciszkam
Par diewieynaioim Dinom
un Lyugszonas
da wysaidim Swatim
Pazwaleyszonay
Wiersyniku izdrukantotas
Polocka
Pi Baznickungu Jezuitu
1801. goda.*

Uz trejom lopaspusem ir nūdrūkōts ivods un veļtejums pūļu volūdā. Grōmota ir veļteita Dorotejai Šadurskai, Inflanthejas (Latgolas) dižcilteigai kuņdzei, kura teik gūdynōta kai vysyzcylōkō labdare. Jei ir samokšjuse grōmotas drukōšonas izdavumus, lai tei grōmota tyktu par veļti izdaleita jōs padūtajim latvišim un byutu kai myužeiģa pīmiņa. Daudz atzineigū vōrdu ir veļteits tai labdarei, Dorotejai Šadurskai.

Jei teik saukta par bazneicas aizstōvi un atbaļsteitōju...

Ar dziļas pateiceibas vōrdim grōmotas ivodu nūbeidz: Jezuitu Sabidreibas Pušas mōja.

Doroteja Šadurska tōs grōmotas ivodā teik titulāta kai Choranzyna Inflancka. Choranzny ir vēsturisks tituls Pūlijas vaļsts administr.

Sovā laikā Pūlijas karalis icēle nu izcylōkim šļahciņim — magnatim zynomūs apgobolūs pēc vajadzibas

taidus choranzny ar uzdavumu organizēt karceļa vajadzibom karōtōjus.

Taidis karaļa icalts shoranzny (veirits) ir bejis Inflancijā Šadurskis. Acim radzūt pēc Šadurska nōves tys tituls pōrgōja uz jō sivas vōrda...

Taitod shoranzny beja Pūlijas karceļa uzteiceibas persona ar plošom tiseibom.

Latgolā taida ir bejuse Šadursku dzymta.

Prof. Leonards LATKOVSKIS

Latgaļu uzvōrdi, palames un dzymtas

316.—323. lpp.

Vins nu interesantōkajim 18. gs. vyds gleznōjumim meklejams nāleļajā Pušas katōļu bazneicā, kura sovulaik bejuse saļsteita ar Jezuitu darbeibu tai sauktajā Šadursku misejas itvorūs.

Šīs bazneicas vacō oltorglezna »Sv. treisvineiba« nōkuse nu pošas pyrmōs bazneicas, kura calta 1743. godā. Šajā laikā topuse arī daļa nu kūkā griztō ikōrtas ansambļa. Vacō oltorglezna katōļu divnomūs biži sastūpamō Sv. treisvineibas sižetu rōda izvārstā variantā. Darbeiba te attālōta dabasu un zemes sferōs, kuras škir mōkūņu vōlas. Šei kompoziceja risynōta dinamiskōs, gleznisciskōs formōs, apjūmi byuveiti precizim, izvārstim trīpīnim, gaišais kūptūnis apvīnoj spūžus, pīsōtynōtus akcentus. Tys ipaši izaceļ tārpu materiala un fakturas atveidojumā — brūņu metaliskā, vāsā uzplaiksnejumā ipreti goreidznieku kūpas smogajam, sylti zeļteitajam brokata drapējuma spūžumam vai kardināla tārpa pīsōtynōtajam sorkonajam tūņam.

Kotrā ziņā šys dorbs lycynoj par profesionālu prasmi pōrlēcynūsā kūptāla veidošonā. Autors arī šymā gadejumā nav zynoms, ispējams, jys nōk nu jezuitu mōksliniku vyda, kuri dorbojusis Daugavpilī. Ar šū dorbu jys atstōjis spūžu vālō baroka eiropēiskōs glezniceibas paraugu, kas varēja kolpōt par irūsynōjumu vītejim meistarim. Saleidz ynōt ar Eversmūizas Sv. Pītera gleznōjumu, šō meistarā rūkroks izaceļ ar gleznisciskōku, krōszidā pīsōtynōtōku formu veidojumu un precizu, individualizātu personāžu raksturōjumu.

R. Kaminska, 18. gs. glezniceiba Latgalē 105. lpp.

Pušas bazneicu ir cēlis muižnīks Jōņs Šadurskis 1775. godā. Jei atsarūn Pušas sādžā.

Bazneica ir calta bazilīkas veidā uz myura pamata, kūka sinom. Jōs garums ir 13 metri, plotums 7 metri un augstums 8 m.

Tūrņu bazneicai nav. Bazneica ir veļteita Vyssvātōkōs Trejadeibas aizbiļdniceibai, tōpēc arī leļajā oltorā ir nūvītōta Vyssvātōkōs Trejadeibas biļde. Oltors ir calts nu kūka, rokoko

stylā. Jō vērsējā daļā atsarūn Bezvaineigi ijimtōs Vyssvātōkōs Jaunovas Marijas biļde. Bez tam šymā oltorā ir vēl nūvītōta arī Jezus Sirds biļde, sudrabōtā un zeļteitā apkolumā.

Bez golvonō oltora ir vēl divi sōņeji oltori. Vinā ir nūvītōts Vyssvātōkōs Marijas Bezvaineigi ijimtōs tāls. Ūtrā oltorā atsarūn svātō Francisko Pačello, Neapoles misionara biļde zeļteitā un sudrabōtā apkolumā.

Vērsējā oltora daļā ir svātō Stanislava Kostkas biļde.

Bazneicas kōra telpōs ir nūvītōtas 5 — baļseigas, pneimatiskas sistēmas ērģeles.

Dōržā atsarūn 8 m augsta zvānīceica, kur ir nūvītōti 4 kapara zvoni.

Zam bazneicas ogrōk beja Myrušūs pogrobs, bet tagad eja uz turini aizmyurāta.

(Katōļu Dzeive 1935. g.)
Tagadejō kūka bazneica īsvēiteita 1778. godā.

Šadursku miseja (missio Szadursciana), kū 1743. godā nūdybynōjis Jōņs Šadurskis sovā Pušas muižā, kur jys uzbyuvējis bazneicu un tū nūdevis jezuitim. Misija Pušā ir dorbojusēs leidz pat 1820. gadam.

J. Vaivods. Katōļu baznīcas vēsture Latvijā. 1994. g. 437. lpp.

Inflantu »podčašijs« Jōņs Ontons Šadurskis 1743. godā uzcēļ kūka bazneicu sovā Pušas muižā, pi kuras sōkumā dzeivōja vins un nu 1750 goda divi jezuitu misionari. 1811. godā uz Pušu tyka pōrcalts jezuitu noviciats un uz eisu laiku Pušā nūsavītōja arī vysa Daugavpiljs jezuitu koleģeja, ikams nūbeidze atticeigu telpu sagatavōšonu 1813. godā.

J. Vaivods. Katōļu baznīcas vēsture Latvijā. 1994. g.

477. lpp.

Devepadsmytō godsymta sōkumā Daugavpiljs jezuitu uz laiku beja pōrsacaluši uz Pušu, un Zāļenskis roksta, ka tur pasnigtas humanitaras zynōtnes un retorika. 1817. godā jezuitu sovū skolu nu Pušas pōrcēļ uz Izvolutu.

J. Vaivods. Katōļu baznīcas vēsture Latvijā. 434. lpp.

1809. godā cars Aleksandrs I pavēļēja jezuitim atstōt Daugavpiljs koleģejas telpas un tō rajonu, jo krīvu valdeiba tur uzsoce cītūkšņa byuvi. Vairōkums jezuitu nu Daugavpiljs pōrsacele uz Pušu, bet jys škola tyka pōrcalta uz Krōslovu. Pušā koleģeja pastōvēja leidz 1819. godam, kod tei tyka pōrcalta uz Izvolutu.

J. Vaivods. Katōļu baznīcas vēsture Latvijā. 435. lpp.

ĀDOLFS BĒRBAĻS, JAUNKALSNOVA

ATLĪK VIN PASABREINŌT

PAR O. SEIKSTA PUBLIKACEJU

54 godus atpakaļ Reigā autokatastrofā napylnu 34 godu vacumā gōja būjā latgališu literats Aleksandrs Ancāns. Dažu mēnešus pyrms tam jys kūpā ar Jōni Klīdzēju pīsādēļēja rakstnīka Aļberta Sprūdža izvadeišonā pādeļā gaitā Varakļōnu kopūs (nu sova, tūreiz ostoņgadeigō puikas, skatejuma asmu saglobōjis atmiņā šū intelligentū veiriti). Aleksandram Ancānam jō eisajā myužā izdūti divi dzejūļu krōjumi — »Ezeremes šalkas« (1936.) un »Zeme un sirds« (1939.), arhivūs sasaglobōjušas avīzes ar jō daudzom publikacejom, kas veļteitas Latgolas kulturas jautōjumim. Žāl, ka tik pōragri apsarōve daudzsilūšō dzejnīka dzeive!

Par A. Ancāna dzeivi un jō literarū darbeibu presē raksteits moz. Tūmār izarōda, ka jō dzejūļu krōjums »Zeme un sirds« izapeļnējis myusdīnu literatūras kritika un politiskō vērtātōja Oskara Seiksta vypsuseigu uzmaneibu, par kū lycynoj jō roksts »Zemtura« 10. oktobra numerī.

Šytū rokstu laseju vysmoz trejs reizes, lai beidzūt varātu saprast, kas tamā pateikts un pret kū īsastōj autors. Un rodōs rezumējums, kuru navarēju napateikt.

Vyspyrms — cineiba autoram par jō uzadreiktšēšonu sovā rokstā ivist vasalu virkni maņ (kai latgališam) leidz šam nazynomu vōrdu — kaba, valeimi, rāka, ars, rigorisks, drupeit, šķauders u. c. (var jau byut, ka O. Seiksta pusē īsaudis vōrdus litōj). Ūtrkōrt — naizpratne, deļ kō autors tik daudz litōjis ikovas, daudzpunktus un jautōjuma zeimes (pat atticeibā uz A. Ancāna nōvi). Treškōrt — napatyka, ka roksts taisēits pēc jaunōs raksteibas principim, deļ tō gryuši losams un izburtojams.

Catūrkōrt — saštums par roksta byuteibu. Izarōda, ka jaunūs godūs būjā gōjušais dzejnīks A. Ancāns bejis konjunkturists un kolaboracionists, apveļteits ar mōkslinicisku infantilismu un plagiarismu, teik vainōts nakauneigūs

glaimūs, sunyskā zōboceibā un tautas nūdeveibā. Deļ tō, ka atsaļovis cinejamō Kārļa Ulmaņa un jō dorba slavynōšonu dzejūļu krōjumā »Zeme un sirds«.

Pādeļō Latvejas breivvaļsts prezidenta personeibas vērtējums ir bejis un palicis samārā pretruneigs. Par jō diktatoriskū attiksmi pret demokrateju (kurai myusu dīnōs ļauta pylna vaļa un par kū mes vysi vysi tai gaviļejam!) un par jō samārā negatīvu attiksmi pret latgalismu (kas arviņ vēļ teik dažaidi traktāta) — it kai jōnūsūda, bet par K. Ulmaņa darbeibu Latvejas vaļsts saimniceibas nūstypyrnōšonā un vaļsts īdzeivōtōju lobbklōjeibas lobā — vysdziļōkais revaranss. Un, jo tai labi gribim, par K. Ulmaņa slavynōšonu un ulmanismu pōrmatumus varim adresēt daudzim 30. godūs un arī tagad augstu vērtātim literatim, sōcūt jau ar korifeju Edvardu Virzu. A. Ancāns nav tys spylgtōkais ulmanisma slavynōtōjs. Deļ tō atlik tikai breinōtis, nu kurīnes O. Seikstam pret A. Ancānu radis taidis nyknums.

Jo jau tai gribis konsekventi vērstis pret kaidas personas slavynōšonu, tod tys byutu gon jōdora navys atticeibā — uz gūdojamū Kārli Ulmani, bet gon atticeibā uz despotu un tautu bendi Josifu Stalīnu. Dīmžāl, šymā vērzīnī bez grāka nav daudzi arī šudīņ īvārojami latvišu literati. Koč voi izlosūt arhivūs atrūnamū »Literatūras un Mōkslas« 1947. goda 27. juņa numeri un izlosūt lelu rokstu ar »jauku« vērsrokstu »Lielais Staļins latviešu poezijā«. Tur pozitīvā nūzeimē mynāta virkne myusu dzejnīku un nūnīvōti vysi pōrejī, kas nav pīnōceigi slavynōjuši Stalīnu. Tot tur varātu runēt par latvišu dzejnīku kolaboracionismu! Bet deļ kō raktis stalinisma slavynōšonas vēsturē, jo šūbreid konjunkturiski izdeveigōk ir vērstis pret kaidreizejū ulmanisma slavynōšonu.

Kotrā ziņā asmu saštis par O. Seiksta publikaceju!

OSKARS SEIKSTS AUGUSTS EGLUOJS. AUTORA NUOVE

Laikam ni par vīnu latgaļu poetu nav tik pīdereigi runuot poststrukuraluys katēgorejūs. Autora nuove. Daiļdorba vītā teksts, diskurss, poetiskūs kodu puorrakstīnēšona. Autors kai teksta objekts. Autora anominitets i navajadzēiba, atrāžojūt literatūru, naauteņtiski teksti, aiz kurūs pat navar atjaust eistineibys, navin to izaraut da juos. Atmyrušu vuordu sluoņi, patiseiba kai beigtu metaforu skaudze. Faktiski Egļuojam atticeibā iz sovīm dzejūlim ir »rokstu folklorys« saceituoja lūma. Jys puorstuosta, pa sovam »tulkoj« latgaliski (namuokuleigi gon) 20.—30. godu latvišu poetiskū kodu (Sudrokolns, Skalbe, Akuraters, kuri taipōš ir vīņ teksta puorsaceituoja, varbyut vīņ drupeit prasmeiguoki). I, taipat kai folkloras saceituojam, jam ir vīņ anonima reproducātuoja funkceja. Par gūdu Egļuojam juosoka, ka jys ir sasaprats i nav par varis ekspluatiejs sovū pīraksteitumuoku. Egļuojis i plagiators, bet na grafomans, kai šakur Viejāna kungs. Egļuojis dūmuotka pats ir labi apszynuojs sovys atticeibys ar tekstu, dieļ tuo raudzejs napasadūt bezgaleigai puorstuos-

tiniešonai. Naizaver, ka jys byutu tiecējs sovū dzejūļu originalumam. Nu da, bet daudzi naatjādz pat tuo.

Egļuoja tekstūs syrđynoņ nu vīņ čyūļu poetiskais žargons (reši kurs tik īndiferenti ir izaturēijs pret volūdu). Teksts (metavolūda) ir taida līta, ka autora eistuo bolsa jymā na vysai to i izdziersi. Bet vysvaira kārcynoņ tys, ka nav pat nikaidu zeimu, ka poets byutu raudzejs dieļ sova puordzeivuojuoma atrast vuordus i ka tam kur navin da vajadzātu byut i pasaruodeit. Nav pat preteņzejis — Egļuojs pasivi pasadūd vysvareigajim diskursu lītūnim, atsadūd trafaretim, akcētātajam poetiskajam slengam, dūmuotka tys saturātu eistynū poezejis byuteibu. Diskursivais aizvītōj patīsū. A poets pat narauga izasist da dzeivūs vuordu, kas nav kūrlī pret klusuma bolsu. Da vuordu, kur volūda dasadur aizverbalajam. I, ka puorstuoj vaiucot pats poets, skaitinīkam te vairs daret nav kuo. Voi pareizuk — taida literatura nivīnam nav vajadzēiga, kam jei nasatur sevī nikaidys byutiskys informacejis. Skaitinīks te navar atrast formulējamā sovom nanūdefinātajom sajyutom, bet taišni dieļ tuo tok i skaita poezeju. Vīneigais, kas dūd Egļuojū saukt par poetu, kas ruoda, ka jys nav piļņeigs

teksta kolps, ir mozraksteišona. Varbyut tys ir bejis intuitīvs protests, pretešteiba vysvareigajam diskursu pitonam, raudzejums apturēt teksta pošasaražuōšonu. Napīraksteiti dzejūli ir ituo protesta licinīki, a jūs māmī puorruovumi bezpuorstuoja urobostekstā — vīneigais poetiskūs aizasameibu dasadyuriņs.

MARTA SKUJA. NAZIŅA

Lītyš, kū gribis pasaceit:

1) Motīvs Naziņa M. Skujai ir byutiskš jau (vysmoz) nu 1938. g. (dzejūļu datējums »Naziņa«), tai ka pamatu pamatūs tys nav etioloģizējams vīneigi kai naziņa par veira voi vysys tautys nūlicīni piec 14. juņa.

2) Skuja ir klasiskš pīmārs, kai nalaime roda poetu. Vēļ klasiskuosks ir Viktora Igo pīmārs, kurs jau agrejūs padsmīt varēja breivi stilizēt tuo laika akademiski aprobātū poetiskū stilu, bet, ka na nalaimeigūs (a, jamūt vārā juo seksualū impulsīvu, tuos pa eistam beja nalaimeigys) amoriskūs peripeteju, jys tai i byutu palics par akademisku poetu, nu tūs, kurūs slavīneņ sovīnīki, bet nīkas napazeist piec tuo. M. Skujis gadīni vīnkuošī sakryta variēšonys i prasmis laiks ar pasaceit grībešonu. Taipat kai religeja (itū saceja Ilmārs

Silkāns, brahmačārejs, kurs niu dzeivoj Dveiņuvys āšramā) bez filosofejis ir septīments voi fanatīsmis, a filosofeja bez religiskuma — sausa pruotiešonuos, tai i jyutu īntēpsitēts bez poetiskuo dorba izaver piec histerejis, a akademiski eksercīsi bez sirds paruovīņa — piec grafomanejis.

3) Čulīskuo latgališu volūda (Valereja Galvanovska dzymuse naratys aplēicīnēs), leida kai i A. Egļuojam (dz. Domopolē), pat nu dzymtuos izlūksnis. Iz ituo varātu daudzī kuo i atlaist, bet! Vysleidza, ka es raksteitu, par pīmāru, krīviski, es kazyn voi baļsteitūs Latvejis krīvu paasimilātāją volūdā (es tuo najustu, bet moskovīšim grīž ausīs).

4) Epitets zylsuorts.

5) Kai i ūtrais literarais puors Mareja Andžāne i Konstantīns Strods-Plencinīks, Viktors (jys nu Leivuona, jei — nu Naratys pogosta) ir godam vacuoks (1914.) kai Valereja, jys vīucejis Aglyunas, jei — Jaunaglyunas gimnazējā, tūlaik obi divi Reigā universitetā.

6) Marta Skuja par pretpadūmisku darbeibu nūtsuota i nūšauta Reigys Centralcīmitu 1946. g. 12. novembrī, jei ir trejdesmit vīns. Juos veiram Viktoram Munduram izvesšonys breidi nabeja divdesmit septēņū...

JŌNS VIĻUMS VĀLĀ RUDINĪ

*Augu dīnu tik zīmeļš svilpoļ
Saules stori vairs nasolda sylti.
Snīga pōrsleņas pōri zemei riņkoļ
Ōrā tagad skumeigi un vāsī.
Nav vairs dzīdōtōju putnu,
Kur vosorā vīņu dzīsmes skanēja
Naredz jaukū smaržeigū zīdu,
Kas dobys mīļōtōjus saisteja.
Tik vōrnas par teirumu vēļ lidoj,
Vīņom zīma un dzīmtene šeit.
Ari zvērbulīs pažūbelē vēļ čaloļ
Skotōs, kur snīgpōrsleņas kreit.*

SĀRU VĒSTS

1997. goda 28. septembrī tragiski būjā gōjis 7. advokatu biroja jurists, bejušais centralōs zemes komisejas jurists **ELMĀRS RUTKIS** (dzimis 1957. goda 28. oktobrī), LZS bidrs nu 1991. goda. Dzīļi sāroj vysi, kuri jū pazyna.

Latgolas nūvoda nedeļas laikroks REDKOLEGIJA
Dybynōtōjs — A. Rancāna izdevnīceiba
Indekss 3053

Masu informacejas leidzekļa registrācijas aplēceiba Nr. 1609.
Iznōk nu 1994. goda 30. decembra reizi nedeļā — piktīnīs.

Izdevēja nūrēkinu konts Latvījas Unībankas Preiļu nūdaļā Nr. 468425, kods 310101900. Izdevēja adrese: A. Upiša ilā 3-49, Preiļi LV-5301, tōļrūps 8-253-21516. I. īspīdlūksne.

Datorsalykums Livija Kalvāne, datormaketeišona — Solveīga Sarkane. Īspīsta SIA »Latgolas druka«
Bazneicas ilā 28, Rēzeknē, LV-4601